

ENTOMOLOGISCHE BERICHTEN

UITGEGEVEN DOOR

De Nederlandsche Entomologische Vereeniging.

No. 158.

Deel VII.

1 November 1927.

Adres der Redactie:

DR. J. TH. OUDEMANS, SCHOVENHORST, PUTTEN (G.).

INHOUD: Dr. J. TH. OUDEMANS, *Grammesia* (*Meristis*, *Caradrina*) *trigrammica* Hufn. — P. TUTEIN NOLTHENIUS, Het uitkomen van *Nonagria geminipuncta* Hatt. — DR. D. MAC GILLAVRY, Boekbespreking. — Dr. A. C. OUDEMANS, Acarologische Aanteekeningen LXXXVIII.

De Bibliotheek der Nederlandsche Entomologische Vereeniging, Koloniaal Instituut, Mauritskade 62, Amsterdam, is geopend op werkdagen van 9¹/₂—12 en van 1—4¹/₂ uur, des Zaterdag slechts van 9¹/₂—12 uur.

***Grammesia trigrammica* Hufn.**

(syn. *Meristis*, *Caradrina trigrammica*).

In 1927 heb ik mijne onderzoekingen betreffende de „Vlindervangst met behulp van electrisch licht”, zie Ent. Ber. VII, p. 182-208, voortgezet. Ik hoop daarover te zijner tijd nader te berichten. Thans wil ik echter reeds het een en ander mededeelen over eene enkele soort, en wel over *Grammesia trigrammica* HUFN., die hier in mijne omgeving veel voorkomt.

In 1926 ving ik de eerste exemplaren op 30 Mei; in 1927 heb ik, van 4 Mei af, op de soort gelet. In de Mei-maand was het weer echter ongunstig, meestal te koud voor de vangst, zoodat zich menigen avond zelfs geen enkel insect bij het electrisch licht vertoonde.

Op 24 Mei was *trigrammica* voor het eerst aanwezig en wel in 2 exx.; op 25 Mei kwam er niets, en van 26 tot 29 Mei was ik afwezig. Op 30 Mei bevond ik, dat zij in aantal binnenvloog, wat de eerstvolgende dagen zoo bleef; allengs kwam daarna de langzame afname. Zoo is ook de regel; na het verschijnen eener vlindersoort neemt deze in den regel snel in aantal toe, om daarna langzamerhand te verminderen; een enkele achterblijver komt soms nog aanmerkelijk later. Zie ook de tabellen in mijn opstel: „Nachtelijke Excursies te Bussum”, Tijdschr. v. Ent. Dl. 36, 1893, p. 1—14.

Dat *trigrammica* hier algemeen is, blijkt wel daaruit, dat ik, van 24 Mei tot en met 1 Juli, 149 ex. gevangen heb. Hiervan waren 147 mannetjes en slechts 2 wijfjes. Bij deze soort reageeren de wijfjes dus in zeer geringe mate op licht.

Vangtabel van *Grammesia trigrammica* Hufn.

4 tot 23 Mei geene <i>trigrammica</i> 's.									
24 Mei	2 ex.	2 ♂	(waarvan 2	geelachtig,	—	roodachtig)	—	♀	
25	„	—	„						
26	„	tot 29 Mei afwezig.							
30	„	15 ex.	14 ♂	waarvan 9	„	5	„	1	„
31	„	9	„	9	„	7	„	2	„
1 Juni	17	„	17	„	„	16	„	1	„
2	„	12	„	12	„	11	„	1	„
3	„	15	„	15	„	13	„	2	„
4	„	niet gevangen.							
5	„	17 ex.	17	„	„	15	„	2	„
6	„	8	„	8	„	8	„	—	„
7	„	16	„	16	„	16	„	—	„
8	„	geen enkele vlinder; koud.							
9	„	niet gevangen; koud.							
10	„	5 ex.	5 ♂	waarvan 5	„	—	„	—	„
11	„	2	„	2	„	2	„	—	„
12	„	1	„	1	„	1	„	—	„
13	„	3	„	3	„	3	„	—	„
14	„	5	„	5	„	4	„	1	„
15	„	6	„	5	„	3	„	2	„
16	„	2	„	2	„	2	„	—	„

17 Juni	4 ex.	4 ♂	(waarvan 4	geelachtig - roodachtig)	- ♀
18 „	2 „	2 „	„	2 „ - „	- „
19 „	1 „	1 „	„	1 „ - „	- „
20 „	4 „	4 „	„	3 „ 1 „	- „
21 „	geene trigrammica's.				
22 „	„ „				
23 „	1 ex.	1 ♂	(waarvan 1	geelachtig, - roodachtig)	- „
24 „	geene trigrammica's.				
25 „	„ „				
26 „	„ „				
27 „	1 ex.	1 ♂	(waarvan 1	geelachtig, - roodachtig)	- „
28 „	geene trigrammica's.				
29 „	„ „				
30 „	„ „				
1 Juli	1 ex.	1 ♂	(waarvan 1	geelachtig, - roodachtig)	- „

149 ex., 147 ♂ (waarvan 130 geelacht., 17 roodacht.), 2 ♀

De twee ♀♀ waren beide geelachtig. Het woord „geelachtig” sluit witachtig geel, leemgeel en geelgrijs in; „roodachtig” alles wat het roodbruin nadert. Donker bruingrijze waren er niet bij.

Grammesia trigrammica is uiterst variabel; de grondkleur der voorvleugels varieert tusschen witachtig okergeel, leemgeel, geelgrijs, donker bruingrijs en roodbruin. Er zijn dientengevolge door verschillende auteurs verscheidene variëteiten ingesteld. Van de drie dwarslijnen kunnen er één of twee ontbreken, of althans weinig ontwikkeld zijn.

SEITZ, Gross-Schmetterlinge, III, Noctuae, p. 29, noemt de volgende vormen op, die ik slechts met een paar woorden zal kenschetsen.

1. Type. Voorvleugels witachtig okergeel, met drie dwarslijnen.

2. *evidens* THNBG. Voorvleugels roodachtig geel of okerrood, met drie dwarslijnen.

3. *bilinea* HBN. De ruimte tusschen de eerste en de tweede dwarslijn donker; de voorvleugels overigens roodachtig grijs. Zeldzaam.

4. *perrufa* WARR. Voorvleugels geheel roodachtig, met slechts twee duidelijke dwarslijnen.

5. *obscura* TUTT (*bilinea* HAW. nec HBN.). Voorvleugels donker olijfbuin (bruingrijs), met nauw bemerkbare schaa-

duw achter de tweede dwarslijn. (Dus met slechts twee duidelijke dwarslijnen).

6. *pallidalinea* TUTT (*bilinea* TR. nec. HBN.). De binnenste dwarslijn ontbreekt, de andere twee bleek (zwak).

7. *semifuscans* HAW. Op de voorvleugels de typische grondkleur, tot aan de tweede dwarslijn; de distale vleugelhelft veel donkerder.

8. *fringsii* SCHULTZ heeft maar ééne dwarslijn.

9. *erubescens* TRTI. is een donkerbruine vorm uit Sicilië, bij welke de middelste dwarslijn aanwezig is.

Eene moeilijkheid is ontstaan, doordien de naam *bilinea* door drie auteurs gebruikt is voor verschillende vormen. HÜBNER gaf dezen naam, en voorheen achtte men haar toepasselijk op den donkeren vorm met twee duidelijke dwarslijnen; ook HAWORTH deed dit, zoomede SNELLEN, De Vlinders van Nederland, I, p. 447. De afbeelding van HÜBNER toont echter een geheel ander beeld; zie boven onder 3. Dientengevolge heeft TUTT zijne *obscura* opgesteld; zie onder 5. Deze naams-quaestie vindt men verder behandeld in het nauwkeurig bewerkte opstel van ons overleden medelid IR. M. CALAND, Tijdschr. v. Entom. Dl. L, 1907, p. 267-270, met afbeeldingen van het type, en van de variëteiten *obscura* TUTT en *semifuscans* HAW., Pl. 7, fig. 2, 3 en 1.

In SEITZ, Tab. 46, vindt men afbeeldingen van het type en verder van de variëteiten *evidens* THNBG., *bilinea* HBN., *perrufa* WARR., *obscura* TUTT en *semifuscans* HAW. Ik merk op, dat de afbeelding van *bilinea* HBN in het geheel niet met de beschrijving klopt, maar vrijwel overeenstemt met de afbeelding van *obscura* TUTT. Het blijft de vraag, of die *bilinea*-quaestie niet slechts het gevolg is van eene foutief gekleurde afbeelding bij HÜBNER.

Wat nu onze inlandsche vormen aangaat, zoo behoort verreweg de meerderheid tot het type (1). Zoo ook alles, wat in bovenstaande vangtabel als „geelachtig” vermeld staat, dus 130 ♂ en 2 ♀. De 17 „roodachtige” behooren tot de variëteit *evidens* THNBG. (2).

De vorm *obscura* TUTT (5) is ook inheemsch. Zie dien-aangaande de publicatie van den Heer CALAND. Als vindplaatsen vermeldt hij, p. 270, (*bilinea*): Apeldoorn, Laag Soeren en Zutphen. Speciaal te Laag Soeren vond ook ik deze variëteit in verscheidene exemplaren. Als vindplaats kan ik

bovendien nog vermelden: Nijmegen. Zij zal nog wel op meer plaatsen gevangen zijn, daar zij niet zoo heel zeldzaam is. Te Putten trof ik haar nog niet aan.

Wèl zeldzaam is daarentegen stellig de variëteit *semi-fuscans* HAW. Ook TUTT, British Noctuae, Vol. I, 1891, p. 142, noemt haar zeldzaam. CALAND vond haar in één ex. te Zutphen en vermeldt 3 ex., welke zich in mijne verzameling bevinden, gevangen te Noordwijk, Apeldoorn en Amsterdam, resp. in 1863, 1897 en 1907. Sedert heb ik deze variëteit niet meer gevangen, noch van de vangst daarvan door anderen vernomen.

De andere variëteiten zijn, voor zoover mij bekend is, in Nederland nog niet aangetroffen.

Schovenhorst, Putten (G.), Aug. 1927. J. TH. OUDEMANS.

Het uitkomen van *Nonagria geminipuncta* Hatchett.

Omtrent het tijdstip, waarop vlinderpoppen uitkomen, zijn weinig waarnemingen gedaan. Dr. J. TH. OUDEMANS deelt in zijne „Bijdrage tot de kennis van den Doodshoofdvlinder”, Tijdschr. v. Ent. Dl. XLI, mede, dat deze bijna altijd in de eerste uren nà middernacht uitkomt en dat de ontwikkeling in circa 1 $\frac{1}{2}$ uur is voltooid. SNELLEN vermeldt, dat *Cossus cossus* L. en *Zeuzera pyrina* L. „tegen den avond” uit de pop komen. HERING, in zijne „Biologie der Schmetterlinge” (1926), geeft slechts een paar algemeene opmerkingen en zegt, dat de oorzaak, waarvan het tijdstip der ontpopping afhangt, nog vrijwel onbekend is, maar dat bij vele soorten de ontpopping op zeer bepaalde tijden plaats vindt. Dagvlinders veelal 's morgens vroeg, nachtvlinders laat in den middag; Sesiïden 's morgens, Cossiden na den middag.

Dit voorjaar nam ik bij een 150-tal poppen van *Taeniocampa stabilis* VIEW. waar, dat de vlinders steeds vóór den middag verschenen; bij een gelijk aantal van *Dasychira pudibunda* L. verschenen de vlinders gedurende den geheelen dag, tot 's avonds 8 uur — maar nooit 's nachts.

Veel beperkter in den tijd van uitkomen is echter *Nonagria geminipuncta* HATCHETT. Uit een 50-tal poppen ver-